

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการดำเนินงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ความหมาย ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนในสังกัด สปช. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร (Curriculum) มีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย ทั้งในวงกว้างและวงแคบ มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบ้าง ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมนำเสนอพอสังเขป ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2523) ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ 2 ระดับ คือ

1. หลักสูตรในระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่วางไว้

2. หลักสูตรในระดับชาติ หมายถึงโครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

Crow and Crow , 1962 (อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2532) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

Taba (1962) "หลักสูตร หมายถึง วิธีการเตรียมเยาวชน ให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเรา"

Carter V. Good (1973) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 หลักสูตร คือเนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรศิลปศึกษา หลักสูตรสังคมศึกษา เป็นต้น ความมุ่งหมายนี้คือหลักสูตรเป็นวิชา ๆ

ประการที่ 2 หลักสูตร คือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จับขึ้น หรือได้รับประกาศนียบัตรให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความมุ่งหมายนี้คือหลักสูตรทั้งฉบับที่รวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

ประการที่ 3 หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน ความมุ่งหมายนี้คือหลักสูตรทั้งฉบับที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าความของหลักสูตร สรุปได้ 2 ความหมาย คือ ประการแรกหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการของผู้เรียน ประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เข้าใจหลักสูตรในความหมายที่เกี่ยวข้องกับเอกสารรูปเล่ม

ประการที่สอง หลักสูตร หมายถึง โครงการประมวลความรู้ และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) “หลักสูตร หมายถึงแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ”

หลักสูตรหมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน เป็นจุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงประสงค์ เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน และหลักสูตรเป็นประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียน ที่จัดโดยโรงเรียน

ความสำคัญของหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2532) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ 2 นัยด้วยกันคือ ความสำคัญต่อการศึกษาส่วนรวมว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนาารมย์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ ใช้เป็นแนวทางที่หนดว่าควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรมีทักษะด้านใดบ้าง และควรมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างไรแค่ไหน เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กและกล่าวไว้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาก็ยอมดำเนินไปไม่ได้

ความสำคัญต่อการเรียนการสอน เมื่อหลักสูตรเป็นสิ่งชี้แนวทางในการจัดประมวลประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น ทั้งผู้เรียนและครูจะต้องมีสิ่ง

ช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องและสนับสนุนกันและกัน จึงต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง และเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่าหลักสูตรมีความสำคัญ อันจะเป็นโครงการและแนวทางในการจัดศึกษาที่สำคัญ คือ

1. หลักสูตรเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระ และอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน
2. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานให้ทุกสถาบันการศึกษาจัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน มีมาตรฐานเดียวกัน
3. หลักสูตรเป็นหลักและแนวทางปฏิบัติของครู
4. หลักสูตรเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ ด้วยเหตุที่ประชาชนเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง ประชาชนจะมีคุณภาพดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรการศึกษา

ส่วนธีรยุทธ เสนิงวงศ์ ณ ออยุธยา (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นเสมือนบ้านหลอมให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่าจะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างไร ต้องจัดเนื้อหาและประสบการณ์อย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องมือที่จะแสดงว่าบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้
3. ในระดับโรงเรียน หลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติสำหรับครู
4. หลักสูตรเป็นมาตรฐานการศึกษา คือสถาบันการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้ถึงมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดไว้เหมือนกัน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่าหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเครื่องชี้ความเจริญของชาติ

จากความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึงมวลความรู้ ประสบการณ์และกิจกรรมทั้งหมดที่โรงเรียนจัดไว้อย่างเป็นระบบให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรเป็น

เครื่องชี้ให้เห็นว่าการศึกษาระบบของประเทศที่จัดให้แก่เยาวชน มุ่งเน้นไปในด้านใด ทั้งในแง่ความรู้ การเสริมทักษะและทัศนคติ อันมีผลโดยตรงต่อตัวเด็กและสังคม

องค์ประกอบของหลักสูตร

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ อย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

สัจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรที่ดีควรจะประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
 - จุดมุ่งหมายทั่วไป จะกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ และมีลักษณะเป็นปรัชญา อันจะแสดงถึงจุดหมายและเจตนารมณ์ทั่วไปว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเช่นใด
 - จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่เน้นการประยุกต์ใช้ เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ จะเป็นสื่อกลางไปจะนำไปหาผู้เรียนสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การประเมินผล จะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผล ทำให้ได้ทราบถึงการดำเนินงานตามหลักสูตรประสบความสำเร็จหรือไม่

นอกจากองค์ประกอบ 3 ประการดังกล่าวแล้วน่าจะมีสิ่งเหล่านี้บรรจุอยู่ในหลักสูตรคือ

1. เหตุผลและความจำเป็นหรือความเป็นมาของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งควรมีจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและวิชาการในชุมชน
6. การประเมินผล

สุมน อมรวิวัฒน์ (2531) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตร ควรจะมีดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดวันเรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน

3. หัวข้อซึ่งเขปในแต่ละหมวดและประสบการณ์ทั้งหมด
4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน
5. กิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากองค์ประกอบของหลักสูตรที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปว่าหลักสูตรควรจะมีองค์ประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

ธำรง บัวศรี (2532) กล่าวว่า เมื่อพัฒนาหลักสูตรแล้วงานขั้นต่อไปคือการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ในเรื่องนี้มีสิ่งที่จะต้องทำอยู่ 4 เรื่อง คือ

1. การวางแผนนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม มีหลักที่ต้องคำนึงถึงคือ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงต้องให้เสร็จเร็วที่สุด ผู้ที่เรียนหลักสูตรเดิมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดและต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานทั้งหลักสูตรใหม่และหลักสูตรเดิม
2. การเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้จะสำเร็จลุล่วงด้วยดีหรือไม่ต่อเมื่อมีการเตรียมการที่จำเป็นอย่างอื่นควบคู่กันไปด้วย สิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียม คือการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมระบบบริหารของสถานศึกษา การเตรียมงบประมาณ เป็นต้น
3. การตรวจสอบความพร้อม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแน่ใจสิ่งที่นำไปใช้นั้นมีความพร้อมและสมบูรณ์พอ ฝ่ายรับต้องตรวจสอบก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ได้รับความพร้อมของหลักสูตรแม่บท ความพร้อมของครูผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน และความพร้อมของโครงการต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนหลักสูตร การตรวจสอบความพร้อมนี้ความจริงคือการประเมินผลนั่นเอง
4. การบริหารงานการใช้หลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานใด ผู้รับผิดชอบในการบริหารต้องดูแลกำกับงานทั้งในด้านธุรการและวิชาการ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงต้องสนับสนุน กำกับ ดูแล โดยมุ่งในเรื่องคุณภาพเป็นสำคัญ

สจ๊วต อุทรานันท์ (2528) ได้เสนองานหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ มี 3 ลักษณะ คือ

1. การบริหารและบริการหลักสูตร จะประกอบด้วย
 - งานเตรียมบุคลากร ควรจะให้ความรู้ การชี้แจงให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของหลักสูตร โดยอาจจะใช้วิธีประชุมอบรม เป็นต้น
 - การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถของครูแต่ละคนด้วย
 - การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนให้ครูมีความสะดวกและสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง
 - การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน คือการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือในการวัดและประเมินผล
2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย
 - การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นเนื่องจากหลักสูตรแม่บทเพื่อใช้ร่วมกันทั้งประเทศ มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาความต้องการของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ จึงต้องมีการปรับหลักสูตรท้องถิ่น
 - การจัดทำแผนการสอน เป็นการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติหรือการสอน ตามรายวิชาและรายชั้นเรียน
 - การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องเลือกวิธีสอนที่มีหลากหลายให้บรรลุจุดประสงค์ในการสอนแต่ละครั้ง ที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ต่อผู้เรียน โดยประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด
 - การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักการของหลักสูตร จะทราบถึงสัมฤทธิ์ผลการใช้หลักสูตร จึงต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างครบถ้วนและถูกต้อง เพื่อช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย
 - การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตรนั้น ต้องมีการนิเทศติดตามผลการใช้ว่าถูกต้องหรือไม่ หรือมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นหรือไม่หากมีปัญหาต้องสามารถแนะนำให้ครูใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

- การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อช่วยเหลือสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร
หน่วยงานทุกระดับควรรหาทางสนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้ใช้นักศึกษาดำเนินการใช้หลักสูตรด้วย
ความมั่นใจ และเพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนได้พัฒนาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรของตนเองได้

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) มีความเห็นสอดคล้องกับ สุมิตร คุณานุกร (2518) ว่าการ
นำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประการคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ผู้นำหลักสูตรไปใช้หรือครูผู้สอนต้องปรับหลักสูตร
แม่บทที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ยืดหยุ่นได้ ให้สอดคล้องแก่การใช้สอนและให้สอดคล้องกับสภาพ
ความต้องการของท้องถิ่น ของนักเรียนและของโรงเรียน จะปรากฏเป็นประมวลการสอน โครงการ
สอน แผนการสอน บันทึกการสอน เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหาร
โรงเรียนจะต้องส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ว่าเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของครู
หรือไม่เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

3. การสอนของครู หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่เพียงใด การสอนของครูถือเป็น
ปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะต้องเลือกวิธีสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการเรียน
ของเด็กก็จะบรรลุผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรในที่สุด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวครู
2. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน
3. การสอนของครู

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) เห็นว่าในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนนั้น มีงานหลัก
ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 งาน คือ

1. งานบริหารหลักสูตร เป็นการบริหารและดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่
กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารเป็นแกนนำ มีผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ จากครูในโรงเรียน หน่วยงานอื่น ๆ
โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสาร
ประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัด
แผนการสอน การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่าง ๆ การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์แก่ผู้ปกครองและ
ชุมชน

2. งานสอน เป็นการนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปสู่การสอน เป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอน มีกิจกรรมสำคัญคือ การทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ควรมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องคือ การบริหารการใช้หลักสูตร ซึ่งเกี่ยวกับการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้พร้อมที่จะสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ และการสอนของครู ซึ่งเป็นกรวางแผนการสอนเพื่อเลือกวิธีสอนให้บรรลุจุดประสงค์ของการสอนแต่ละครั้ง

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

กรมวิชาการ (2522) ได้ระบุถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร คือ ครู ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการเขตเทศบาล หัวหน้ากองการประถมศึกษา หัวหน้ากองการศึกษาเทศบาล ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด สถาบันฝึกหัดครู กรมเจ้าสังกัด และกรมวิชาการ

สจัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวบุคลากรและบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตรดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษาธิการ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร คือ

1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1.2 ทำการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรกับหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

1.3 ให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตรและให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารโรงเรียน ควรมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร คือ

2.1 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อย่างชัดเจน

2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ

2.3 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ

2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง

- 2.5 ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ให้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเยี่ยงอย่าง แก่ครูคนอื่น
3. หัวหน้าหมวดวิชา หรือหัวหน้าสาย ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร คือ
- 3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบ อย่างชัดเจน
- 3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ตนเอง รับผิดชอบ
- 3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และให้บริการแก่ครูอื่นที่อยู่ในสาย เดียวกัน
- 3.4 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- 3.5 ทำการประสานงานการใช้หลักสูตรกับหมวดวิชาอื่น ๆ หรือสายวิชาอื่นเพื่อให้ การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ครูผู้สอน ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ให้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้ การใช้หลักสูตรในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ คือ
- 4.1 ทำการศึกษาหลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อย่าง ชัดเจน
- 4.2 ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความ ต้องการของท้องถิ่น
- 4.3 ทำการสอนให้ถูกต้องตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
- 4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสม หรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการ ใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ให้
5. บุคลากรอื่น ๆ ภายในโรงเรียน ได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างมีบทบาทสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดย
- 5.1 ปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มที่
- 5.2 ให้ความช่วยเหลือ หรือให้บริการแก่ครูผู้ให้หลักสูตรอย่างเหมาะสม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ให้ความเห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีคณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง อยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูใหญ่ ครูประจำชั้น และชุมชนหรือผู้ปกครอง

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534)
กล่าวถึงบุคลากรที่มีส่วนในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้สอนโดยตรง คือครู
2. ผู้สนับสนุน คือผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอ/จังหวัด กรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอ/จังหวัด ผู้ปกครอง ประชาชน สื่อมวลชน

กล่าวโดยสรุปบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ มีความแตกต่างตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องศึกษาวิเคราะห์ภารกิจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตน ศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามจากแนวคิดในเรื่องบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ครูผู้สอน
2. ผู้บริหารโรงเรียน
3. ศึกษาธิการอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษาธิการจังหวัด
4. ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด
5. ประชาชน

การนำหลักสูตรไปใช้

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพควรต้องประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. การเตรียมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอน การจัดทำแผนการเรียน การเตรียมการประเมินผลการเรียนการสอน และการเตรียมการนิเทศติดตามผล
2. การดำเนินงานใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การลอนซ่อมเสริม การจัดบริการแนะแนว การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การนิเทศติดตามผลการเรียนการสอน
3. การประเมินผลการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การประเมินผลการเตรียมการใช้หลักสูตรและการประเมินผลการดำเนินการใช้หลักสูตร

1. การเตรียมการใช้หลักสูตร

การเตรียมการใช้หลักสูตรเป็นขั้นการวางแผนการใช้หลักสูตรไว้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการตามลำดับขั้นตอน โดยคณะกรรมการและครูได้มีส่วนร่วม เตรียมความพร้อมทำความเข้าใจในหลักสูตรอย่างชัดเจน (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป.) เพราะการนำหลักสูตรจะดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความไม่พร้อมการพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก การเตรียมการใช้หลักสูตรจึงประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1.1 การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนควรได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ในท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการสอน ควรเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

- ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น
- ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน
- ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของโรงเรียน
- ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอน และการนำ

หลักสูตรไปใช้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) เห็นว่าควรมีในการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลพื้นฐาน คือ

- ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพและความต้องการของท้องถิ่น

- ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนทั้งด้านความถนัดและความสนใจ

กรมวิชาการ (2538) กล่าวว่าการพัฒนาการศึกษาในระดับโรงเรียน ต้องอาศัยข้อมูลอย่างกว้างขวางและทันสมัย จึงควรมีรายละเอียดของข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวกับ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ข้อมูลในท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวกับดิน หิน แร่ พืช สัตว์ สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ มลภาวะ เป็นต้น

2. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการ บริษัท ห้างร้าน หน่วยงานสำคัญทั้งของรัฐและเอกชน ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมและสถานที่ที่น่าสนใจ เช่น เขื่อน แหล่งพลังงานต่าง ๆ

3. ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร ทรัพยากรบุคคลจากภายนอกที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น
 4. สภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอน เช่นความพร้อมด้านปัจจัยต่าง ๆ เช่น สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์ และสมรรถภาพในการปฏิบัติตามหลักสูตร เช่นการสอนของครู ความสามารถของโรงเรียนในการจัดกิจกรรม
 5. สภาพครูนักเรียนและผู้ปกครอง ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับครู นักเรียน และผู้ปกครองในด้านจำนวน คุณิ ความสามารถพิเศษ ผลการเรียน แนวโน้มการศึกษาต่อของนักเรียน ปัญหา จุดเด่นจุดด้อยของนักเรียน สภาพฐานะและเจตคติของผู้ปกครอง
 6. สภาพโรงเรียน ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การใช้พื้นที่ งบประมาณ ปัจจัยอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียน บรรยากาศนอกโรงเรียน เช่น ความร่วมมือร่วมใจ ความเชื่ออำนาจต่อการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของผู้ปกครอง
 7. สภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะอาชีพรายได้ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต สุขภาพอนามัย เป็นต้น
 8. แผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้ทราบเป้าหมายและแนวดำเนินการของแผนพัฒนา เช่น จะมีการพัฒนาในหมู่บ้านอย่างไร เป็นต้น
 9. นโยบายของหน่วยเหนือ ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของหน่วยงานในระดับสูงขึ้นไป คือนโยบายของจังหวัด กรม กระทรวง เช่น นโยบายการเร่งรัดคุณภาพการศึกษา เป็นต้น
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงหลักการ และแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดระบบข้อมูล ตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน ดังนี้
- ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data) มีกิจกรรมสำคัญ เช่น การกำหนดรายการข้อมูลที่โรงเรียนต้องการใช้ทั้งหมด การกำหนดวิธีการและสร้างเครื่องมือ การไปจัดเก็บจากแหล่งข้อมูล เป็นต้น
 - ขั้นที่ 2 ขั้นตรวจสอบข้อมูล (Checking Data) ทุกครั้งที่มีการจัดเก็บข้อมูลมาจากแหล่ง ต้องมีการตรวจสอบ หลักสำคัญคือตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูล 3 ประการคือ (1) ความถูกต้อง (2) เป็นปัจจุบัน (3) ต้องตรงและเพียงพอกับเรื่องที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การจัดกลุ่มทำข้อมูล (Processing Data) ขั้นนี้เป็นการปรับเปลี่ยนข้อมูลดิบให้เป็นสารสนเทศนั่นเอง

ขั้นที่ 4 การจัดเก็บ การบริหารหรือการบริการข้อมูล (Organized/storage) เป็นการจัดสร้างหน่วยหรือคลังข้อมูลไว้ในโรงเรียน ลักษณะศูนย์ข้อมูลเพื่อบริการการใช้แก่ผู้บริหารครูในโรงเรียน ชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์การใช้ การจัดเก็บอาจทำได้เพียงระบบง่าย ๆ ในโรงเรียนขนาดเล็ก หรือถึงขั้นเป็นระบบสมบูรณ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ ทั้งนี้ยึดหลักความเป็นระบบระเบียบและสะดวกต่อผู้ใช้ เหมาะสมกับสภาพความพร้อมแต่ละที่

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analyzing Data) ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีข้อคิดสำคัญคือข้อมูลสารสนเทศจะแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ ลักษณะที่เป็นปรนัยและอัตนัย

ขั้นที่ 6 การนำข้อมูลไปใช้ (Using Data Decision-Making) เป็นการนำผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 5 มาประเมินผลการวิเคราะห์อย่างรอบคอบก่อนนำไปใช้

ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาเตรียมการใช้หลักสูตร ควรนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ มาใช้กำหนดแนวทางในการตอบสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน สภาพครอบครัว ด้านพัฒนาการทางปัญญาและจิตใจ ใช้กำหนดลักษณะกระบวนการเรียนรู้ ส่วนข้อมูลของโรงเรียนจะเป็นข้อมูลครูและสภาพทั่วไปของโรงเรียน สำหรับใช้วางแผนในการอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

1.2 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

ตามหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งให้การจัดการศึกษาสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้ ตามแนวทางของกรมวิชาการ มี 5 ลักษณะ คือ

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ท้องถิ่นสามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในทุกรายวิชาให้เหมาะสมกับนักเรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้ คาบเวลาตามหลักสูตรเปลี่ยนแปลง มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1.1 ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข
- 1.2 ศึกษาหลักสูตร กำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน
- 1.3 วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน
- 1.4 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม

1.5 จัดทำแผนการสอนโดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

1.6 ขอความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้มอบหมายก่อน นำไปใช้จัดการเรียนการสอน

2. การปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชาที่มี อยู่แล้ว โรงเรียนสามารถทำได้ทุกรายวิชาในกลุ่มวิชาบังคับแกน บังคับเลือก หรือวิชาเลือกเสรี โดยยึดจุดประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบวิชาเรียนเปลี่ยนแปลง มีขั้นตอน การดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและ แนวทางแก้ไข

2.2 ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือ คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท

2.3 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่ลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการ ศึกษาวิเคราะห์

2.4 นำเอารายละเอียดที่ได้จากข้อแรก ไปปรับเข้าในโครงการสร้างของขอบข่าย เนื้อหาแต่ละรายวิชา สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป

2.5 จัดทำแผนการสอน

2.6 พิจารณาปรับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับ เนื้อหาที่เพิ่ม/ลดหรือปรับนั้น

2.7 พิจารณาว่ารายละเอียดของเนื้อหาไม่ทำให้จุดประสงค์ ขอบข่าย เนื้อหาและ คาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเปลี่ยนแปลง

2.8 ขอความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้มอบหมายก่อนนำไปใช้ จัดการเรียนการสอน

3. การปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการสอน ผู้สอนสามารถพัฒนาสื่อให้เหมาะสมกับ สภาพของท้องถิ่น ได้แก่สื่อการเรียนดังต่อไปนี้

- หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใด รายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็น ชุดก็ได้

- แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

- หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง แยกเป็น 4 ประเภท คือ (1) หนังสืออ่านนอกเวลา (2) หนังสืออ่านเพิ่มเติม (3) หนังสืออุเทศ (4) หนังสือส่งเสริมการอ่าน

- คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

- คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครู และนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร นอกจากนี้สื่อที่กล่าวแล้วนี้ห้องเรียนยังสามารถพัฒนาสื่อประเภทอื่นได้อีก ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพห้องเรียนนั้น

การดำเนินการเพื่อปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลโดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชาว่ามีลักษณะอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมอย่างไร ศึกษารายละเอียดของขอบข่ายเนื้อหา คาบเวลาเรียน เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3.2 สืบหาสื่อ เอกสารหรือหนังสือ รวบรวมสื่อเอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง หรือสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ ร้านจำหน่ายหนังสือ เป็นต้น เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

3.3 วิเคราะห์สื่อ เอกสารหรือหนังสือที่สำรวจตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้หรือไม่ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ความเหมาะสมกับเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหา การใช้ภาษา กิจกรรมเสนอแนะ

4. การจัดทำสื่อการสอนชิ้นใหม่ การดำเนินการลักษณะนี้ควรดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.1 ขั้นตอนเตรียมการ โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ พิจารณาคาบเวลาเรียน วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขั้นต่อไป

4.2 **ชั้นวางแผน** โดยกำหนดจุดประสงค์ของสื่อกำหนดขอบเขต/หัวเรื่องของเนื้อหาสาระ ทำเค้าโครงสร้างของสื่อ กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูล และแหล่งข้อมูลที่ต้องใช้ในการยกร่างต้นฉบับ

4.3 **ชั้นยกร่างต้นฉบับสื่อ** โดยลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1 ตรวจสอบและปรับปรุง ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4.4 **ชั้นทดลองใช้** ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทน 1 คน หรือหลายคนแล้วปรับปรุง และทดลองกับกลุ่มตัวแทนนักเรียนตามสภาพการเรียนการสอนแล้วปรับปรุง

4.5 **จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์**

สื่อการเรียนที่จัดทำขึ้นใหม่ ต้องมีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกับที่กระทรวงศึกษาธิการ อนุญาต ให้ใช้แล้วสำหรับวิชานั้น เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ความเห็นชอบแล้ว สามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้ แต่หากว่า ต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดเป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบรายวิชา ต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด

5. **จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่** เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นมาใหม่ ต้องไม่เป็นรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกับที่มีอยู่ในหลักสูตรก่อนแล้ว มีขั้นตอนดังนี้

5.1 **สำรวจความต้องการหรือความจำเป็น** ก่อนที่จะจัดทำรายวิชาต่างๆ ควรศึกษาว่าท้องถิ่นต้องการพัฒนาผู้เรียนในเรื่องใดเป็นพิเศษ นำข้อมูลมาสังเคราะห์สรุปหรือจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเร่งด่วน เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดเรื่องที่จะจัดทำ

5.2 **กำหนดโครงสร้างความรู้และคำอธิบายรายวิชา** โดยกำหนดให้ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม การจัดการอย่างไร

5.3 **กำหนดเนื้อหา** โดยวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุคำหลัก (Key Words) จะประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ และส่วนที่เป็นทักษะ เนื้อหาที่กำหนด (1) ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา (2) ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ (3) เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน (4) เหมาะสมกับคาบเวลา (4) ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

5.4 **กำหนดคาบเวลาเรียน** สำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ในการกำหนดคาบเวลาต้องเป็นไปตามเงื่อนไขคือไม่ทำให้คาบเวลาเรียนรายวิชาอื่นต้องเปลี่ยนแปลงไป

5.5 **เขียนคำอธิบาย** ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

5.6 จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียด ประกอบการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ รายละเอียดของเนื้อหา ประกอบด้วย

- เหตุผลความจำเป็น
- จุดประสงค์ (ของเนื้อหาวิชาที่จัดทำ)
- ขอบข่ายเนื้อหา
- แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- สื่อการเรียนการสอน
- แนวการวัดผลประเมินผล

5.7 เสนอขออนุมัติให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณา และเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้แล้ว จึงนำมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ต้องไม่เป็นการซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บทไม่ว่าจะเป็นรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาอื่น

1.3 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน และประชาชนในชุมชน จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งทำติดต่อกันแต่ครั้งไม่ควรนาน เพราะจะทำให้เป้าหมายการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ จะช่วยได้มาก แต่จะต้องมีการกลั่นกรองให้เกิดความสนใจ และติดตามความก้าวหน้าของการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป)

ส่วนการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) เห็นว่าควรมีกิจกรรม ดังนี้

1. มีการวางแผนงานในการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง ให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างมีขั้นตอน

2. มีการจัดกิจกรรมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำ การเลือกใช้สื่อหรือวิธีการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เช่น ผู้ปกครองและหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ การเลือกวิธีการจะใช้แบบใด จำนวนครั้งที่ใช้ขึ้นอยู่กับกลุ่มลักษณะเป้าหมายและงบประมาณ

1.4 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มีการประสานงานการใช้หลักสูตรระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการ กรมเจ้าสังกัด แหล่งวิทยากร ศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู สถานประกอบการ กิจกรรมและวิธีการที่ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) เสนอแนะ คือ

- มอบหมายคณะทำงานรับผิดชอบในการประสานงาน
- กำหนดความต้องการที่จะประสานงาน
- จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
- ดำเนินการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามปฏิทินงานตามความต้องการ
- รายงานและสรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานการนำหลักสูตรไปใช้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อช่วยกันระดมสมอง ระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ต้องใช้ความสามารถในการประสานงานและประสานคนเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

1.5 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์

การจัดทำกำหนดการสอน ประมวลการสอน แผนการสอน พัฒนาคู่มือครู แบบเรียน และสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องจัดทำ เพราะจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางว่าจะเลือกกิจกรรมอะไรให้เด็ก การจัดทำสื่อการสอนควรจะร่วมกันทำเพราะจะเป็นการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และครอบคลุมเนื้อหาสาระได้มากกว่า ที่สำคัญผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความสนใจ และตรงกับความต้องการของชุมชน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ควรจะมีกิจกรรมการจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่าง ๆ อย่างเพียงพอเป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับความต้องการ

การเตรียมการในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์สำหรับการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะการใช้สื่อจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการจัดการเรียนการสอน ครูจึงต้องเห็นความสำคัญ และรู้จักเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้

1.6 การเตรียมอาคารสถานที่

การจัดเตรียมอาคารสถานที่เป็นสำรวจความพร้อมของโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อประโยชน์ในการจัดรายวิชา มีการเตรียมห้องเรียน ห้องพิเศษ ห้องฝึกปฏิบัติการ สนามกีฬา ต้องมีสภาพที่น่าอยู่ น่าใช้ มีการจัดหาและพัฒนาสถานที่ อย่างเพียงพอ เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และภายในห้องเรียนต้องมีบรรยากาศที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน จะต้องมีความสมบูรณ์และสนับสนุนและเอื้อต่อการเรียนของนักเรียน จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน เช่น แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ โรงฝึกงาน เพื่อสนับสนุนการใช้หลักสูตร

1.7 การจัดเตรียมบุคลากร

ครูผู้สอนนับเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริง ๆ ดังนั้นก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ผู้รับผิดชอบต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งในด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนโยบาย จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนถึงโครงสร้างและเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตร (ธำรง บัวศรี, 2532) วิธีการที่ใช้นั้นควรจะเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ (บุญมี เถรขอด, ม.ป.ป.) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง และได้ฝึกทักษะที่จำเป็นในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดทำแผนการสอน เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดว่า ควรมีกิจกรรมในการเตรียมบุคลากร ดังนี้

- มีการดำเนินการให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล

- จัดให้ศึกษาด้วยตนเอง

- มีการจัดสรรงานและบุคลากรล่วงหน้าให้เหมาะสมและพอเพียง

กรมวิชาการ (2521) ได้เสนอแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดเตรียมบุคลากร ดังนี้

1. จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอนแต่ละระดับชั้น ให้เป็นที่เข้าใจ

2. จัดสัมมนาให้ความรู้ด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอน เนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. จัดประชุมปฏิบัติการ (Work-shop) เพื่อให้มีความเข้าใจ มองเห็นปัญหา เตรียมวิธีแก้ปัญหา ให้ครูมีความมั่นใจในการสอนวิชาภาคปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

4. จัดให้มีการสาธิตการสอน การจัดทำอุปกรณ์การสอน จัดทำตารางสอน ร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสอนสาธิต ให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยให้แต่ละคนได้ปรับปรุงการสอนของตนและมีการประสานงานกันก่อนลงมือปฏิบัติการ

5. จัดศึกษานอกสถานที่เพื่อเปิดโอกาสให้ครูมีประสบการณ์มากขึ้นจากการดูโรงเรียนอื่น ๆ ศึกษาลักษณะห้องเรียนเพื่อทราบแหล่งวิทยาการ หรือมีโอกาสได้รู้จักกับบุคคลที่จะมาเป็นวิทยากรท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ควรจะได้ทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กด้วย

6. รวบรวมอุปกรณ์และแหล่งทรัพยากร ตลอดจนวิทยากรที่สามารถจะส่งเสริมการเรียนได้

ฉะนั้นในการจัดเตรียมบุคลากร จะต้องมีการสำรวจคุณสมบัติของบุคลากร และประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน อาจจะใช้วิธีเข้ารับการประชุมอบรม สัมมนา ดูงาน หรือศึกษาด้วยตนเอง และสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการมอบหมายงานนั้นต้องด้วยความเหมาะสม และความต้องการของบุคลากรด้วย

1.8 การจัดทำแผนการเรียน

การจัดทำแผนการเรียน คือการที่โรงเรียนดำเนินการจัดรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และวางแผนการเรียนของตน อาจจะเป็นสายสามัญ หรือสายอาชีพก็ได้ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มุ่งให้นักเรียนค้นพบความสามารถและความถนัด เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ การจัดทำแผนการเรียนที่ตรงกับความต้องการและความถนัด เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาหลักสูตรประสบความสำเร็จได้ การจัดทำแผนการเรียนดังกล่าว โรงเรียนควรจัดทำเป็นแผนระยะยาวตลอด 3 ปีไว้ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนได้ตามความเหมาะสม

กรมวิชาการ (2522) ได้เสนอแนวคิดในการที่โรงเรียนจัดแผนการเรียน และวิชาเลือกที่จะสนองเอกลักษณ์ของผู้เรียน และความต้องการของท้องถิ่น แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ

1. สำรวจความต้องการของท้องถิ่นในด้านการศึกษาและอาชีพ เพื่อต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษาและอาชีพ เพื่อมอบให้คณะกรรมการบริหารของโรงเรียนนำข้อมูลที่ได้รับ พิจารณาประกอบในการกำหนดการเปิดวิชาเรียนหรือแผนการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2. ประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและกำหนดแผนการเรียนเพื่อพิจารณา ข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจสภาพและความต้องการของท้องถิ่น สำรวจความพร้อมของโรงเรียนกำหนดวิชาเลือกและจัดแผนการเรียน วางแผนจัดทำคู่มือนักเรียน

3. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรก่อนรับสมัครนักเรียน เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป เข้าใจและมองเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของหลักสูตร

4. แนะนำการเลือกแผนการเรียน เพื่อชี้แจงวิชาเรียนและแผนการเรียนที่เปิดสอนแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และเพื่อให้นักเรียนเลือกแผนการเรียนได้เหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการ

5. บริการทดสอบมาตรฐาน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสติปัญญา ความสามารถความถนัดและความสนใจของนักเรียน ซึ่งจะประกอบประโยชน์ในการจัดแผนการเรียนตรงตามเอกลักษณ์ของ นักเรียน

6. การลงทะเบียนเลือกแผนการเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดกลุ่มนักเรียน จัดครูประจำวิชา อาจารย์ที่ปรึกษาและการจัดห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนต่อไป

7. การติดตามผลการเลือกแผนการเรียน เพื่อติดตามผลดูว่าได้เลือกวิชาเรียน หรือแผนการเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับเอกลักษณ์หรือไม่เพียงใด และเพื่อประมวลปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดแผนการเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดขั้นตอนในการจัดแผนการเรียนไว้ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าโรงเรียนจะเปิดสอนรายวิชาใดบ้าง ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่

1.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การศึกษาข้อมูลนี้ จะช่วยให้โรงเรียนรู้สภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอันเป็นประโยชน์ในการเตรียมนักเรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี สภาพในอนาคตที่ควรศึกษาคือข้อมูล

เกี่ยวกับความต้องการด้านอาชีพ ลักษณะครอบครัว วัฒนธรรม ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

1.2 ความต้องการของท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลส่วนนี้จะช่วยให้ทราบความคาดหวังของท้องถิ่นที่มีต่อโรงเรียน ว่าโรงเรียนควรจัดสอนเรื่องใด โดยวิธีการอย่างไร เพื่อให้ให้นักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ ความสามารถตามความต้องการ

1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ ช่วยให้รู้เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการเรียน เช่น ระบบการบริหารการศึกษา แนวดำเนินการของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร จุดเน้นหรือนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น

1.4 การสนับสนุนของท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลส่วนนี้จะช่วยให้โรงเรียนทราบว่าท้องถิ่นมีทรัพยากรใดบ้าง ที่จะช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น วิทยากรในท้องถิ่น สถานประกอบการ แหล่งเงินทุนต่าง ๆ เป็นต้น

1.5 ศักยภาพของโรงเรียน การศึกษาข้อมูลนี้จะช่วยให้โรงเรียนทราบถึงความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดรายวิชาหรือกิจกรรม ที่โรงเรียนเปิดสอนในแต่ละภาคเรียน ในชั้นนี้โรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อกำหนดว่าโรงเรียนจะเปิดให้มีการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมใด และจะจัดให้มีการสอนรายวิชาหรือกิจกรรมเหล่านั้นในภาคเรียนใด การกำหนดเช่นนี้ ควรกำหนดเป็นแผนทั้ง 6 ภาคเรียน

3. การกำหนดให้นักเรียนเลือกแผนการเรียน การดำเนินงานขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเพราะแผนการเรียนคือแผนหรือรายวิชาหรือกิจกรรมที่นักเรียนเลือกเรียน โรงเรียนจึงต้องอำนวยความสะดวกให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้อย่างเหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน

4. การปรับเปลี่ยนแผนการเรียน เนื่องจากแผนการเรียนเป็นรายวิชาที่นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ดังนั้นหลังจากเรียนไปได้ระยะหนึ่ง หากนักเรียนพบว่าตนเองไม่มีความถนัด หรือไม่ค่อยสนใจในแผนการเรียนที่ตนเรียนอยู่ นักเรียนย่อมสามารถปรับเปลี่ยนแผนการเรียนของตนเองได้ ทำได้โดยการปรับเปลี่ยนและเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในวิชาเลือกเสรีและวิชาเลือกบังคับ ซึ่งในการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนนั้นสามารถทำได้

2 กรณี คือกรณีที่นักเรียนมีผลการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามระเบียบการวัดผลและประเมินผล การเรียน และกรณีที่นักเรียนมีความประสงค์ขอปรับเปลี่ยนแผนการเรียน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภารกิจสำคัญของโรงเรียนในการกำหนดแผนรายวิชา หรือกิจกรรม ที่จะเปิดสอนคือการพิจารณาคัดเลือกรายวิชาที่เหมาะสมกับโครงสร้างของหลักสูตร หลังจากนั้น โรงเรียนวางแผนกำหนดรายวิชาหรือกิจกรรมในชั้นเรียนในแต่ละภาคเรียน หรือในปีการศึกษา ซึ่งกิจกรรมที่กำหนดมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ดังนั้นการจัดแผนการเรียนควรเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. สำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของชุมชน และศักยภาพของโรงเรียน
2. นำเสนอข้อมูลให้นักเรียน ผู้ปกครอง ทราบก่อนตัดสินใจเลือกแผนการเรียน
3. เปิดให้นักเรียนเลือกแผนการเรียนได้ตามความต้องการ
4. ติดตามผลและประเมินผลการเรียนหลังจากที่เข้าเรียนแล้ว

1.9 การจัดครูเข้าสอน

กรมสามัญศึกษา (2524) ได้ให้หลักสำหรับในการจัดครูเข้าสอนไว้ดังนี้

- สำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน
- กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
- จัดตามความถนัดของผู้สอน คือตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมา ตามความสนใจและ

ประสบการณ์

- การแก้ไขปัญหาครูขาดแคลน ให้จัดครูคนเดียวสามารถสอนได้หลายวิชา และจัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการ

- การจัดหาบุคลากรภายนอกมาชวสอนในโรงเรียน
- การจัดหาครูสอนแทนเมื่อครูไม่มาทำการสอน
- การใช้จ่ายเงินบำรุงการศึกษาจ้างครูสอน เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู

การจัดครูเข้าสอนจะต้องเลือกจัดครูผู้สอนที่มีศักยภาพเหมาะสมกับวิชา ระดับชั้น และแต่ละความสามารถของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะวิชา และสามารถจะเลือกเทคนิควิธีสอนที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งนี้จะต้องเป็นความสมัครใจของผู้สอนด้วย

1.10 การเตรียมการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

การเตรียมการเพื่อประเมินผลการจัดการเรียนการสอน สามารถดำเนินการได้พร้อมกับการวางแผนการใช้หลักสูตร หากมีการวางแผนงาน/โครงการไว้ตั้งแต่ในระยะแรกแล้ว จะสามารถติดตามผลการดำเนินงานได้ตลอดระยะเวลาตามปฏิทินการปฏิบัติงานทั้งในระหว่างและหลังการดำเนินการ ทั้งนี้ควรมีการประเมินก่อนดำเนินการเพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน หรือเมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติการสามารถแก้ปัญหาหาแนวทางปรับปรุงได้ตลอดระยะเวลาดำเนินการ

การวัดผลประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายทางการเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด

การบริหารงานวัดผลและประเมินผลของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ควรคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ

1. การปฏิบัติต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาของการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงหลักการและวิธีการวัดผลและประเมินผลที่ถูกต้อง

2. การปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนการสอน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

3. การปฏิบัติตามระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และคำชี้แจงที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการบริหารงานวัดผลและประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ผู้บริหาร ควรดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ

2. ขั้นวางแผน

3. ขั้นปฏิบัติตามแผน

4. ขั้นประเมินผล

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีหลักการประเมินผลการเรียน ดังนี้

1. สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องเกณฑ์ และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

2. การประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดจำนวนหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. การประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้อันหนึ่งของแต่ละรายวิชา

4. ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

1.11 การเตรียมการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศติดตามผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตร เป็นวิธีการที่จะทราบถึงผลการดำเนินงานว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือมีข้อบกพร่องประการใด จะได้หาทางส่งเสริมสนับสนุนหรือหาทางปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ หากประสบกับปัญหาในการปฏิบัติงาน ถือเป็น การควบคุมการทำงานให้ดำเนินไปตามระบบ ตามแผนงาน/โครงการด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) การติดตามผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้หลักสูตรยังเป็นปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข โดยหลักการทั่วไปผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จะต้องตรวจสอบติดตามผลงานอยู่ตลอดเวลา ผลการจัดการศึกษาที่คาดหวัง คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร อันเกิดการปฏิบัติงานร่วมกันของทุกฝ่าย โรงเรียนใดผู้บริหารมีความรับผิดชอบสูง พยายามติดตามผลการดำเนินงานอยู่เสมอ โรงเรียนนั้นก็จะมีความก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการ มีสิ่งแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา การแก้ปัญหาจึงต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจนถึงระดับชาติ

แนวทางการติดตามผลการใช้หลักสูตร

1. การติดตามผลด้านการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบความพร้อม ปัจจัยเบื้องต้น ตั้งแต่การเตรียมการใช้หลักสูตร การบริหารหลักสูตร จนถึงการจัดการเรียนการสอน
2. การติดตามผลด้านผลผลิต แนวทางการติดตามนี้จะดูจากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามโครงสร้างของหลักสูตร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเจตคติของผู้ปกครองและชุมชนต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ส่วนการดำเนินงานเพื่อการนิเทศการใช้หลักสูตร ของหน่วยศึกษานิเทศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) มีกิจกรรมดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียน
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการใช้หลักสูตร
3. การจัดกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมเนื้อหาของหลักสูตร

การนิเทศภายใน หมายถึง ความพยายามของบุคลากรภายในโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรและหาทางปรับปรุงแก้ไขเมื่อมีปัญหา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารในจัดการนิเทศการศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

1. ช่วยครูแต่ละคนในการทำการสอนให้ได้ผลดี
 2. เป็นผู้ประสานงานและบริการแก่ครูทุกคนในด้านวิธีสอนและปัญหาส่วนตัว
 3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูในทุกโอกาส สามารถให้คำปรึกษาแนะนำหรือชี้แหล่งวิชาการที่เหมาะสมกับครู
 4. ประเมินผลการเรียนการสอนและโปรแกรมของโรงเรียนทั้งหมด เพื่อหาช่องทางในการปรับปรุงและจัดให้มีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่จะทำได้
 5. สร้างขวัญของครูให้อยู่ในสภาพสูง
 6. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนานาวิชาชีพของครูให้ก้าวหน้า
- ส่วนหัวหน้าหมวดวิชา มีหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาของตนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงมีหน้าที่ด้านการนิเทศ ดังนี้
1. แนะนำครูในหมวดเดียวกันในการนำหลักสูตรไปใช้
 2. ร่วมกับครูในหมวดเดียวกันจัดทำโครงการสอน แผนการสอน และประเมินผลการสอน
 3. จัดหาหนังสือประกอบและหนังสืออ้างอิงให้ครูในหมวดเดียวกัน
 4. นิเทศ สานิตการสอน แก่ครูที่มีปัญหาทางด้านการสอน ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา
 5. ติดต่อกับวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย อภิปราย ชี้แจงแนะนำแก่ครูและนักเรียน
 6. มอบหมายและแบ่งงานให้ครูตามความถนัดและความสามารถ
- การติดตามผลเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนต้องดำเนินการ ตามแผนการบริหารงานที่จำเป็นต้องมีการควบคุมติดตามหรือกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด กรมวิชาการ (2533) กล่าวถึงลักษณะกิจกรรมการติดตามผล มีดังนี้
1. เป็นการตรวจสอบตามจุดปฏิบัติงาน เพื่อดูว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนหรือไม่
 2. เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในระหว่างการดำเนินงานของแผนหรือโครงการ
 3. เป็นกิจกรรมที่เป็นการเก็บข้อมูลในระหว่างดำเนินงานว่าเป็นอย่างไรแตกต่างจากที่กำหนดไว้หรือมีปัญหาอะไรหรือไม่

การติดตามผลจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้ระบบการบริหารงานของโรงเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติงานมีความกระตือรือร้น เอาใจใส่กับการปฏิบัติงานอยู่เสมอโรงเรียนจะต้องมีการเตรียมการ และวางแผนเพื่อให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย

การนิเทศติดตามผลการดำเนินการใช้หลักสูตร จะประสบผลดีได้ก็โดยความเข้าใจ และเห็นชอบของผู้ร่วมงานทุกคน จึงต้องวิธีการประชุมปรึกษาหารือกัน มีความเข้าใจที่ตรงกัน มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน คือเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียน ระบบการนิเทศภายในโรงเรียนก็จะประสบผลสำเร็จ

2. การดำเนินการใช้หลักสูตร

การดำเนินการใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียน หรือนำหลักสูตรมาใช้จริงหลังจากได้มีการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบแล้ว ผู้ที่บทบาทมากในขั้นตอนนี้คือผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นบุคคลที่ทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จหรือไม่เพียงใด อันจะประกอบด้วยกิจกรรม ต่อไปนี้

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมดังกล่าว การเอาใจใส่ต่อการสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ให้ความสะดวก ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครู และการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร (สุมิตร คุณานุกร, 2523)

1) การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน เป็นการระหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องมีการเตรียมงาน การสอน การสอนแต่ละครั้งจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของเนื้อหาสาระจุดมุ่งหมายของการสอน กิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียนก็ต้องแตกต่างกันออกไปด้วย การเตรียมการสอนของครูคือการจัดทำบันทึกประกอบการสอนอย่างละเอียด มีการวางแผนการสอนไว้ตามความเหมาะสม เตรียมการสอนไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยเตือนความจำไม่ให้เกิดความบกพร่องในขณะ ที่สอน โดยใช้แผนการสอนซึ่งทำขึ้น เช่น

- แผนการสอนระยะยาว จะต้องวางแผนการสอนให้ครอบคลุมกับเนื้อหา สาระวิชาต่าง ๆ อาจจะทำภายในระยะเวลา 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา

- แผนการสอนรายสัปดาห์ ต้องนำเนื้อหาสาระจากแผนการสอนระยะยาว มาจัดทำล่วงหน้าอย่างน้อยที่สุด 1 สัปดาห์ก่อนทำการสอน การจัดเวลา การจัดสื่ออุปกรณ์ การเรียนการสอน และกิจกรรมประกอบ

- บันทึกการสอนรายวัน หรือแผนการสอนระดับบทเรียน นำแผนการสอนรายสัปดาห์มาทำรายละเอียด และจัดเรียงลำดับขั้นตอนเพื่อจัดรายละเอียด ขั้นตอนเพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นของผู้เรียน และควรมีหัวข้อและรายละเอียดเรียงลำดับดังนี้

การจัดทำแผนการสอน เป็นการผสมผสานเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรกับหลักจิตวิทยาการศึกษา หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ และปัจจัยความพร้อมของโรงเรียน ตลอดจนความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอนจะช่วยให้ครูมีทิศทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนการสอนว่า เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การวางแผนในการจัดกิจกรรมใด ๆ ไม่ว่ากิจกรรมเล็กหรือกิจกรรมใหญ่ถ้าได้เริ่มต้นด้วยการวางแผนงานนั้น ๆ ย่อมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพราะเป็นการคิดล่วงหน้าว่าสิ่งใดควรทำก่อนทำหลัง ถ้าครูผู้สอนได้คิดวางแผนการสอนก่อนย่อมมีผลทำให้งานนั้น ๆ บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การวางแผนการสอนล่วงหน้า ย่อมทำให้ครูผู้สอนมีความมั่นใจในการสอน เพราะครูผู้สอนต้องคิดว่า จะสอนอะไร จะสอนทำไม จะสอนอย่างไร และวัดประเมินผลอย่างไร การวางแผนการเรียนการสอนล่วงหน้าของครู จะเป็นกุญแจนำไปสู่การจัดทำแผนการสอนนั่นเอง

บันทึกการสอน

การทำบันทึกการสอน นับว่าเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดของการวางแผน เพื่อปฏิบัติการสอนของครู เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการที่จะก่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียน คือการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ การเตรียมการสอนด้วยการทำบันทึกการสอนอย่างละเอียด มีความพร้อมในการสอน เกิดความรู้สึกมั่นใจในตนเอง และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างดี

บันทึกการสอนคือเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการสอนของครูประกอบด้วย

1. วิชา หัวเรื่อง เวลาเรียนและระดับชั้น เป็นส่วนที่บอกว่าแผนการสอนนั้นเป็นของวิชาอะไร เรื่องอะไร ใช้เวลาเรียนเท่าไร ใช้สำหรับสอนชั้นไหน

2. เนื้อหา เป็นเนื้อเรื่องที่ต้องการจะให้เด็กเกิดการเรียนรู้

3. ความคิดรวบยอด/หลักการ เป็นสาระหรือจุดสำคัญของเรื่องที่สอน
 4. จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เราคาดหวังว่า จะให้เกิดผลในแง่ของพฤติกรรม จะเขียนมาในรูปของความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ
 5. วิธีสอนและกิจกรรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ การนำเข้าสู่บทเรียน การสอน และการสรุปบทเรียน
 6. สื่อการสอนและบรรณานุกรม หมายถึงวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน ที่ช่วยให้การดำเนินการสอนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วและได้ผลดี ทำให้นักเรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอด และตำราเรียนที่บังคับใช้ในโรงเรียนและที่อยู่นอกเหนือจากตำราที่บังคับใช้ เป็นหนังสือที่นำมาใช้อ้างอิงประกอบการสอน
 7. การวัดและการประเมินผล หมายถึง วิธีการและเครื่องมือ ตลอดจนเกณฑ์ที่จะต้องยึดในการประเมินผลของบทเรียนนั้น ๆ
 8. หมายเหตุ สำหรับบันทึกความสำเร็จหรือความล้มเหลว ในการสอนหลังจากที่ได้สอนไปจริง ๆ แล้วว่าผลการสอนเป็นอย่างไร และมีอุปสรรคหรือเหตุการณ์กระทบกันอันอะไรเกิดขึ้น ทำให้การสอนไม่ได้ตามที่ได้เตรียมไว้ เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงการสอนของครู
- วราภรณ์ ศุนาลัย (2534) กล่าวว่าขั้นตอนการสอน โดยทั่วไป มี 5 ขั้นตอน ดังนี้
1. การกำหนดจุดประสงค์การสอน ผู้สอนต้องศึกษาว่า บทเรียนที่ต้องสอนนั้นมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ความรู้ มีเจตคติ และทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการใด เพื่อเป็นเครื่องกำหนดทิศทางว่าเมื่อสอนเสร็จแล้ว นักเรียนได้รับผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
 2. การประเมินผู้เรียนก่อนการเรียน เป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนมีความสามารถพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้มากน้อยเพียงใด ถ้ายังไม่เพียงพอ ก็ควรสอนความรู้พื้นฐานเพิ่มเติมให้ก่อน
 3. การดำเนินการสอน เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องสามารถเลือกวิธีการสอนหลาย ๆ รูปแบบ มีการกำหนดขั้นตอนก่อนหลังในบทเรียน จัดแบ่งกลุ่มผู้เรียน จัดเวลาเรียน การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อการสอน และผู้เรียนก็ควรจะได้ศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการเรียนการสอน การดำเนินการสอนจะมีประสิทธิภาพนั้นผู้สอนต้องมีจิตวิทยาการสอนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลควบคู่กันด้วย
 4. การประเมินผล การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการสอน เพื่อตรวจสอบหลังจากสิ้นสุดการสอน ผู้สอนต้องมีการเตรียมตัวโดยใช้วิธีการประเมินที่สอดคล้องและครอบคลุมวัตถุประสงค์

ประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีการประเมินโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การทดสอบ แล้วนำผลการประเมินไปวิเคราะห์หาข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

2) การสอน เป็นการดำเนินการตามแผนการสอน ที่ได้เตรียมไว้การสอนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน มีความสามารถในการถ่ายทอดหรือ หมายถึง วิถีทางหรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการกำหนดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน ผู้สอนต้องพิจารณาเลือกและนำมาปรับใช้ผสมผสานให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจของผู้เรียนด้วยอย่างไรก็ตาม ผู้สอนไม่ควรมุ่งเน้นเนื้อหาอย่างเดียว แต่ควรคำนึงความสามารถที่ผู้เรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ ปลูกฝังคุณลักษณะค่านิยม คุณธรรมควบคู่กันเสมอ ควรมีการสรุปและนำประเด็นที่ค้นพบจากการเรียนมาอภิปราย ให้สามารถประยุกต์ใช้ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงในด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมได้ด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) ดังนั้นการปฏิบัติงานของครูผู้สอนเป็นการนำเอาสิ่งที่เตรียมการไว้ หรือมีอยู่ในตัวผู้สอนออกมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป.)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึงขั้นตอนการใช้หลักสูตรของครูให้ได้ผลดี ควรปฏิบัติดังนี้

1. ดูตารางสอนว่าสอนชั้นใด วิชาใดใช้เวลากี่คาบ
 2. ศึกษาแผนการสอนในเรื่องเนื้อหา ควรคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล
 3. แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการประเมินและเกณฑ์ต่าง ๆ
 4. ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้น
 5. ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน และยึดแนวทางตามที่เอกสารหลักสูตรกำหนด
 6. ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และทักษะกระบวนการ
 7. ประเมินผลหลังเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้ของนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 3) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน โดยยึดหลักการจัด 2 ลักษณะคือ

ประการแรกจัดบรรยากาศในห้องเรียน ให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้เรียน ด้วยการให้ความรักความเมตตา ให้การเอาใจใส่ ฯลฯ และการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ที่เน้นกระบวนการต่าง ๆ และครูจะต้องตอบสนองพฤติกรรมของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ

ประการที่สองการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ได้แก่ การตกแต่งห้องเรียน จัดที่นั่ง วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ การจัดมุมเสริมความรู้ โดยยึดหลักความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นของการเรียนรู้

โรงเรียนย่อมปรารถนาให้นักเรียนของตนมีความสุขทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมอันพึงประสงค์ได้ ขณะเดียวกันย่อมเอื้อให้บุคลากรในโรงเรียนยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน ลักษณะการบริหารการจัดการเช่นนี้ย่อมเกิดบรรยากาศที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน

กิจกรรมที่จะส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ที่จะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางวิชาการ ควรอยู่ภายใต้หลักการ ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วม
2. หลักความเสมอภาค
3. หลักเสียงส่วนมาก
4. หลักความถูกต้องเป็นเกณฑ์
5. หลักความจำเป็นเป็นที่ตั้ง

2.2 การใช้สื่อการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์และคณะ (2521) ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีประกอบการสอน เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายที่ผู้สอนประสงค์จะส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำแนกได้ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียงและตัวอักษรในหลายรูปแบบ เช่น หนังสือเรียน ตำราเรียน ของจริง ฟันจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ แผ่นภาพเลื่อน फिल्मสตริป แถบบันทึกเสียง เป็นต้น โดยสรุปแบ่งย่อยเป็นวัสดุที่เสนอความรู้โดยตัวของมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกเป็นตัวนำความรู้

3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ รายการโทรทัศน์ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2533) ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตรและเอกสารชี้แจงแนวปฏิบัติ ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการสอน แนวการสอน คู่มือประเมินผลการเรียน คู่มือจัดบริการแนะแนว เอกสารนโยบายการใช้ และการพัฒนาสื่อการสอน คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ดังกวดกระทรวงศึกษาธิการ

2. หนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น คู่มือครู คู่มือการสอน เอกสาร เสริมความรู้สำหรับครู หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด

3. สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผ่นภาพ แผนภูมิ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งที่จะช่วยได้มาก คือสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ และวัตถุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชน แหล่งความรู้ที่แวดล้อมตัวครูและนักเรียน ข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงหลักการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน มีดังนี้

1. ตรวจสอบและศึกษาอย่างละเอียดว่าสื่อั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง มีคุณสมบัติอย่างไร มีวิธีใช้อย่างไร

2. เตรียมสื่อที่ใช้พร้อม รวมทั้งสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการใช้

3. อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจเสียก่อนว่า เหตุใดจึงต้องใช้สื่อดังกล่าว โดยให้ผู้เรียนมองเห็นว่าสื่อั้นจะช่วยให้เข้าใจเรื่องอะไร หรือตอบปัญหาใด และมีสิ่งใดบ้างที่ผู้เรียนต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการใช้สื่อนี้ ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องกระทำคือต้องกระตุ้น ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในคุณค่าของสื่อเสียก่อน

4. การใช้สื่อต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลา และต้องใช้อย่างคล่องแคล่ว

5. หลังกจากการใช้สื่อต้องมีการทบทวน และสำรวจว่าผู้เรียนได้รับข้อมูลและเกิดความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ตามที่คาดไว้หรือไม่ ถ้ายังไม่เป็นที่กระจ่างก็ควรมีการทบทวนใหม่หรือนำเอาเรื่องใหม่เข้ามาใช้แทน

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาเลือกใช้สื่อการสอน สรุปดังนี้

1. เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การสอน
2. ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง
3. ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน
4. ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักเรียน
5. เหมาะกับระดับความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
6. คำนึงถึงราคาและเวลาในการจัดเตรียม

การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับส่วนประกอบที่สำคัญหลายประการ แต่เครื่องมือที่จะช่วยครูในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนได้เร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่ สื่อการสอน และนับวันจะมีบทบาทยิ่งขึ้น ฉะนั้นในการเลือกใช้สื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่สอน จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เพื่อให้เกิดประโยชน์ ประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 กิจกรรมเสริมหลักสูตร

มีผู้ให้ความหมายของ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ไว้มากมาย เช่น

นันทนา เทพบริรักษ์ (2526) ให้ความหมายกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า เป็นการให้บริการหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียนนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด การดำเนินการได้รับความเห็นชอบสนับสนุนจากคณาจารย์ ไม่มีหน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ แต่จะส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้ได้ผลสมบูรณ์ขึ้น

สุนน อมรวีวัฒน์ (2531) กล่าวว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้เรียนแต่ละคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยตนเอง อันเกิดจากความสมัครใจ ความสนใจ ความสามารถเฉพาะของแต่ละคน กิจกรรมในลักษณะนี้นักเรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยมีครูคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือในบางครั้ง ซึ่งการจัดต้องเปิดกว้างและมีประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเข้าดำเนินการด้วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับหรือให้คะแนนในกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สตูปส์และคณะ (Stoops and Other, 1981 อ้างถึงใน ยุพิน จายะภูมิ, 2533) ให้ความหมายกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การสอน แต่เป็นกิจกรรมที่มี

ผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ภายในโรงเรียนของนักเรียน กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมการสอนในชั้นเรียนตามปกติ และช่วยเหลือนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น

การเรียนการสอนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากมาย ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้มีประสบการณ์ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคน ได้รับความรู้จากประสบการณ์ในโรงเรียนโดยจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดี มีความก้าวหน้าทางวิชาการ ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถเฉพาะคนเป็นการช่วยเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยไม่รู้ตัว และผลจากการเรียนรู้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กไปในทางที่ดีขึ้น

2.4 การสอนซ่อมเสริม

ประคอง สุทอสาร (2524) ได้ให้ความหมายการสอนซ่อมเสริมว่า เป็นการสอนเพื่อซ่อมส่วนที่เด็กยังบกพร่อง และเสริมในสิ่งที่เราปรารถนาให้เด็กเจริญก้าวหน้าในทางที่ดี ให้เขาเหล่านั้น ประสบความสำเร็จในการเรียนได้ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ซึ่งการสอนซ่อมเสริมนี้นี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของครูโดยเฉพาะ

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2531) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่าหมายถึง การสอนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคน ให้เจริญพัฒนาไปในทางที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและศักยภาพที่แท้จริงของเขา ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โรงเรียนควรจัดทำการสอนซ่อมเสริม 3 ระยะ คือ

1. ภายหลังการประเมินผลก่อนเรียน เมื่อพบว่ามีพื้นฐานความรู้หรือทักษะเบื้องต้นไม่เพียงพอแก่การเรียนรู้เนื้อหาใหม่
2. ภายหลังการประเมินระหว่างเรียนเพื่อพบว่าผู้เรียนยังไม่ผ่านตามเกณฑ์ของจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
3. ภายหลังจากการประเมินผลหลังเรียน เมื่อผู้เรียนได้ระดับผลการเรียน "0" ก่อนให้ผู้เรียนสอบแก้ตัว

ช่วงเวลาการสอนซ่อมเสริม

1. การสอนซ่อมเสริมในเวลาปกติ แบ่งตามลักษณะการจัดคาบคือ จัดคาบให้ตรงกันหมดทั้งโรงเรียน จัดให้ตรงกันเฉพาะระดับชั้น จัดคาบเพิ่มเข้าในตารางปกติ จัดแบ่งเวลา 10- 20 นาที ในคาบเวลาเรียน
2. การสอนเสริมนอกเวลาเรียนปกติ เช่น หลังเลิกเรียน พักกลางวัน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

หลักการสอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริมถ้าจะให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ครูจะต้องเรียนรู้สิ่งที่ต่าง ๆ ดังเช่น ประคอง สุทธสาร (2524) ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525) มีความเห็นสอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

1. ครูต้องทราบจุดเด่นและข้อจำกัดในการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามระดับสติปัญญาและความสามารถ
2. ควรมีวิธีเสริมพลัง สร้างแรงจูงใจให้เกิดกับนักเรียน โดยกระตุ้น ให้กำลังใจ เมื่อนักเรียนประสบกับความสำเร็จ
3. ควรใช้วิธีสอนใหม่ ๆ ไม่ซ้ำซาก และสอนตามขั้นตอนตามลำดับความยากง่าย
4. เวลาที่ใช้สอนซ่อมเสริมแต่ละครั้งไม่ควรนานเกินไป และอาจสอนในเวลาเรียนก็ได้
5. ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่ามีประโยชน์ต่อตนเอง
6. วางแผนการสอนให้นักเรียนตรงกับความต้องการ และความสนใจของนักเรียน จะทำให้นักเรียนสนใจต่อการเรียนมากขึ้น
7. ควรใช้อุปกรณ์การสอนและวัสดุที่เหมาะสม กับความสามารถและความสนใจของนักเรียน
8. มีการบันทึกพัฒนาการและติดตามผลอย่างใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง
9. แจ้งผลการเรียนที่เป็นปัญหาของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบด้วย เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาด้วย
10. นักเรียนควรได้ทราบความก้าวหน้าของตนเอง และครูชี้แจงให้เข้าใจถึงข้อบกพร่องและความก้าวหน้าให้ทราบและเข้าใจ
11. ควรได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู เพื่อนนักเรียน ตัวนักเรียนเอง ผู้ปกครอง

วิธีสอนซ่อมเสริม

วิธีการสอนจะแตกต่างกันตามวิธีการของครูแต่ละคน และแต่ละโรงเรียนก็จะมีวิธีการที่ไม่เหมือนกันด้วย ในส่วนของนักเรียนนั้น กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2531) กล่าวไว้สรุปได้ว่าการสอนตัวต่อตัวดีที่สุด เพราะผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีสอนและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนได้โดยไม่ยาก แต่ถ้ามีข้อจำกัดในเรื่องเวลาก็ควรจะใช้กลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

สรุปได้ว่า การสอนซ่อมเสริม คือการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือขจัดปัญหาทางการเรียน อันเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดจากทัศนคติหรือนิสัยการเรียนที่ไม่เหมาะสม หรือการเสริมความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุการเรียนในแต่ละระดับได้ มีวิธีการความแตกต่างกันทั้งในระดับโรงเรียนและการพิจารณาเลือกวิธีสอนของครูแต่ละคน แต่จุดมุ่งหมายเหมือนกันคือแก้ไขข้อบกพร่องและพัฒนาความรู้ความสามารถให้สูงขึ้น

2.5 การจัดบริการแนะแนว

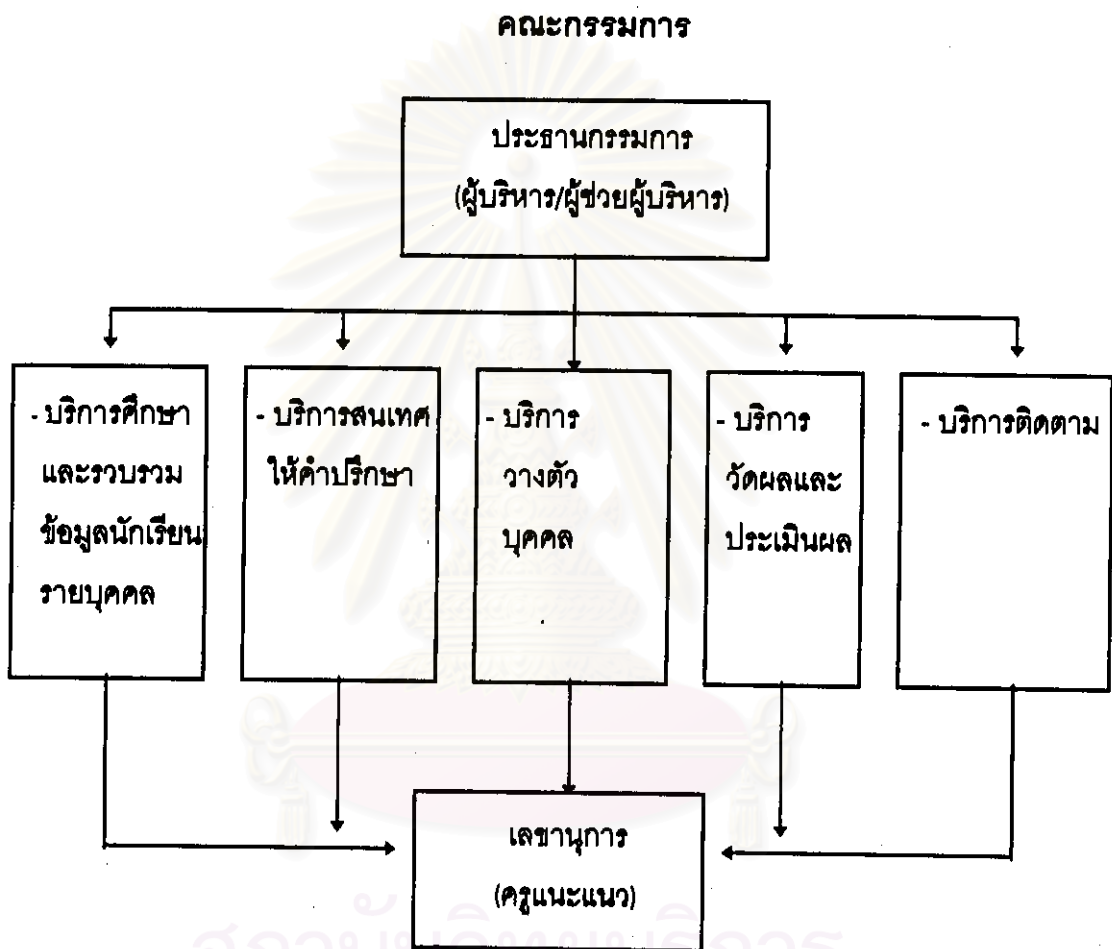
การแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมสามารถเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

หลักการแนะแนว

1. การแนะแนวในโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนทุกคน
2. การแนะแนวต้องช่วยให้นักเรียนนำตนเองได้
3. การแนะแนวต้องมีข้อมูลของนักเรียนตรงตามความเป็นจริงและเป็นปัจจุบัน
4. การแนะแนวต้องจัดอย่างต่อเนื่อง
5. การแนะแนวในโรงเรียนต้องร่วมมือประสานงานกันระหว่างบุคลากรทุกคน
6. การแนะแนวต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน
7. การแนะแนวต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม

แนวทางการดำเนินการการแนะแนวในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

รูปแบบการจัดบริการแนะแนวของโรงเรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

หน้าที่ของกรรมการแนะแนว

ประธานกรรมการหรือผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ ศึกษาทำความเข้าใจงานแนะแนวจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบงานแนะแนว แต่งตั้งคณะกรรมการแนะแนวของโรงเรียน จัดให้มีสถานที่วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ สำหรับการปฏิบัติงานแนะแนว ส่งเสริมบุคลากรแนะแนวได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงาน จัดให้มีการประเมินผลงานแนะแนวอย่างต่อเนื่อง

กรรมการฝ่ายบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนรายบุคคล มีหน้าที่สร้างและจัดหาเครื่องมือสำหรับใช้รวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และนำเสนอข้อมูล

กรรมการฝ่ายบริการสนเทศ ทำหน้าที่ติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอาชีพ การพัฒนาบุคลิกภาพที่นักเรียนควรทราบ จัดทำหรือหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เสนอข้อมูลข่าวสารที่นักเรียนควรทราบโดยวิธีการต่าง ๆ ติดตามผลการบริการสนเทศ ประเมินผลให้บริการสนเทศ

กรรมการฝ่ายบริการให้คำปรึกษา มีหน้าที่นำข้อมูลจากฝ่ายบริการศึกษามาพิจารณาสำหรับนำไปใช้ให้คำปรึกษา ติดตามผลนักเรียนหลังจากให้คำปรึกษา นำปัญหาที่ซับซ้อนของนักเรียนเสนอที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณา จัดส่งนักเรียนที่ควรให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษไปรับบริการจากหน่วยงานด้านนั้น ๆ ให้บริการแก่ผู้ปกครองที่มาปรึกษา เกี่ยวกับปัญหา นักเรียน ประเมินผลการจัดบริการให้คำปรึกษา

กรรมการฝ่ายบริการจัดวางตัวบุคคล มีหน้าที่ส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในแผนการที่เขาตัดสินใจดำเนินการ ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อช่วยนักเรียนเลือกวิชาเรียน เลือกกิจกรรม คัดเลือกนักเรียนรับทุนการศึกษา จัดโครงการสนองความต้องการของนักเรียนด้านต่าง ๆ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อจัดทำทำเนียบของแหล่งให้บริการ ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ติดตามผลและประเมินผลการให้บริการจัดวางตัวบุคคล

กรรมการฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานแนะแนว ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานแนะแนว รับผิดชอบจัดกิจกรรมคาบแนะแนว จัดทำจัดหาและพัฒนาเครื่องมือแนะแนว สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง พัฒนางานแนะแนวของโรงเรียน รวบรวมข้อมูล สถิติ ที่เป็นประโยชน์ต่องานแนะแนวในโรงเรียน ประเมินผลการปฏิบัติงานแนะแนว

ครูผู้สอนรายวิชา มีหน้าที่สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อนักเรียน เข้าใจและยอมรับพฤติกรรมตามวัยของนักเรียน ให้ความช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านการปรับตัว การศึกษาและอาชีพ

วิธีการจัดบริการแนะแนว

1. บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้คำปรึกษา

4. บริการจัดวางตัวบุคคล
5. บริการติดตามและประเมินผล

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

คุณลักษณะของครูแนะแนวที่ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเอง

1. ครูแนะแนวต้องพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันและยอมรับการเปลี่ยนแปลง
2. ครูแนะแนวต้องเปลี่ยนกลยุทธ์ กระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จนผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมได้
3. ครูแนะแนวต้องตามให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดหมั่นค้นคว้าในทุกแง่มุมในทุกรูปแบบ

การจัดบริการแนะแนวหากครูแนะแนวโรงเรียน สามารถจัดบริการในโรงเรียนได้ครบทั้ง 5 บริการหลัก และสามารถแสดงให้เห็นผลงานอย่างชัดเจนว่า แนะแนวทำอะไรบ้างที่เป็นรูปธรรม ครูแนะแนวคงมีบทบาทในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น และถ้าเก็บเอกสารทุกอย่างไว้อย่างเป็นระบบง่ายต่อการค้นหาใช้ก็จะเกิดประโยชน์ต่อครูแนะแนวและต่อนักเรียน

2.6 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

สุวัฒน์ พุทสมธธา (2523) ได้ให้ความหมายของการวัดผล (Measurement) เป็นการกำหนดปริมาณของสิ่งที่เราต้องการจะวัด โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ วัดเพื่อกำหนดปริมาณที่มีอยู่ของสิ่งที่จะวัด ส่วนการประเมินผล (Evaluation) นั้นมีความหมายกว้างกว่าการวัดผล การประเมินผลจะครอบคลุมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของสิ่งที่ประเมินผล พร้อมทั้งพิจารณาตัดสินคุณค่าสิ่งนั้นว่าเหมาะสมพึงปรารถนาหรือไม่เพียงใด โดยมีเกณฑ์กำหนดเปรียบเทียบ

ภัทรา นิคมานนท์ (2532) กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึงการสร้างเครื่องมืออย่างหนึ่งอย่างใดที่จะค้นหา หรือการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นปริมาณคุณภาพ ที่มีความหมายแทนพฤติกรรม หรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงออกมา ส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดผลมาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปหรือประเมินค่า หรือตีราคา หรือกล่าวง่าย ๆ ว่าเป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ

การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออก เพราะจะทำให้ทราบว่

หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตามการประเมินผลมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
2. เพื่อตัดสินผลการเรียน

กิติมา ปรีดีติลล (2532) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนเรียน
2. การประเมินผลระหว่างเรียน
3. การประเมินผลหลังเรียน

ลักษณะของเครื่องมือวัดผลที่ดี

เครื่องมือการวัดผลนั้นจะเลือกใช้ประเภทใด ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการประเมิน แต่จะเลือกเครื่องมือได้ถูกต้องแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าคุณภาพการประเมินจะดีเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะ และคุณภาพของเครื่องมือที่นำมาใช้ ต้องมีลักษณะ 3 ประการคือ

1. ความเที่ยง (Reliability)
2. ความแม่นยำ (Validity)
3. ใช้ประโยชน์ได้ (Usability)

การวัดผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การปฏิบัติต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงหลักการ และวิธีการวัดผล และประเมินผลที่ถูกต้อง
2. การปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

3. การปฏิบัติตามระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และคำชี้แจงที่เกี่ยวข้อง สาระของการวัดผลและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีดังนี้

หลักการในการประเมินผลการเรียน

1. สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

2. ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา คิดเป็นหน่วยงานการเรียน ให้ถือปฏิบัติ ตามที่ กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา

4. ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

ขอบข่ายของงานวัดและประเมินผลการเรียน จัดแบ่งลักษณะงานได้ 2 ส่วน คือ

1. งานทะเบียนและสถิติ

2. งานวัดผลและประเมินผลการเรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

อนันต์ ศรีโสภ (2520) กล่าวไว้ว่าการวัดผลและประเมินผลมีประโยชน์โดยตรง ต่อครูและนักเรียน ดังนี้

ประโยชน์ต่อครู

1. ช่วยให้ครูทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเบื้องต้นของนักเรียนก่อนเข้าเรียน เพื่อ ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับผู้เรียน

2. ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายต่างๆ ตามความเป็นจริง ของผู้เรียนแต่ละคนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ช่วยให้ครูทราบว่าทำการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

4. ช่วยให้ครูสามารถกำหนด และปรับปรุงเทคนิควิธีการประเมินแบบต่าง ๆ ให้ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. ช่วยให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายของครูได้ถูกต้อง

2. ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน

3. ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยการเรียนที่ดี

4. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน ผู้เรียนจะทราบว่าคนเก่งหรืออ่อนในวิชาใด หรือเนื้อหาส่วนใด

การวัดผลและประเมินผลการเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนนั้น เป็นสิ่งที่บอกให้ทราบว่าหลักสูตรและการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมด ตลอดจนความพยายามต่าง ๆ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียน การสอนบรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตร มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูต่อไป

2.7 การนิเทศติดตามผลการเรียนการสอน

การนิเทศติดตามผลด้านการจัดการศึกษาของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ มีบทบาทหน้าที่งานรับผิดชอบที่แตกต่างตามกิจกรรมและวิธีการ จึงมีแนวปฏิบัติไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

ระดับโรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารและครูผู้สอน

ครูผู้สอนมีบทบาทที่สำคัญคือการจัดการเรียนการสอน

ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการมีบทบาทหน้าที่ สนับสนุนและส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งให้การนิเทศติดตามผลการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุตามเป้าหมาย

การนิเทศติดตามผลการเรียนการสอนภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการประสานระหว่างบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย คือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ ที่จะต้องยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน (กิติมา ปรีดีติลล, 2532)

ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตร ควรจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่า ได้ดำเนินการด้วยความถูกต้อง มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไข สำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

หรือนิเทศการจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศคือ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือไม่ใช่เป็นการตรวจสอบ เพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย และร่วมมือกัน (สงัด อุทรานันท์, 2532)

3. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตรมีลักษณะการประเมิน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือการประเมินที่มุ่งผลการประเมินความแตกต่างของสภาพและการประเมินทั้งระบบ

ขั้นตอนการประเมินประกอบด้วย การประเมินก่อนดำเนินการ ขณะดำเนินการใช้หลักสูตรและการประเมินทั้งระบบส่วนเนื้อหา และขอบข่ายของการใช้หลักสูตร ที่ต้องประเมินประกอบด้วย

1. โครงสร้างของหลักสูตร
2. การใช้หลักสูตร
3. องค์ประกอบที่สนับสนุน
ประโยชน์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตร

1. ทำให้เกิดการตรวจสอบกิจกรรมการปฏิบัติตามแผน (Monitoring) ซึ่งเป็นการกระตุ้นเร่งเร้าให้เพิ่มระดับความรับผิดชอบ และสร้างแรงจูงใจให้แก่โรงเรียน

2. ช่วยให้ได้ข้อมูลเพื่อแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติ (Formative Evaluation) ก่อนกระบวนการใช้หลักสูตรจะสิ้นสุด

3. เพื่อศึกษาดูว่าการปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะใดได้ผลดี ลักษณะใดไม่ก่อให้เกิดผลดี

4. ช่วยให้เกิดการค้นหาแนวคิด แนวปฏิบัติที่ดีกว่าเดิม

5. สนับสนุนการประเมินผลสุดท้ายของหลักสูตร (Summative) ในแง่ควรราบสาเหตุของการประสบผลสำเร็จ หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดความล้มเหลว

จากความหมาย วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะเห็นว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา โดยมีเนื้อหาสาระในด้านลักษณะการประเมิน ขั้นตอนการประเมินผลการใช้ เนื้อหาขอบข่ายของการใช้หลักสูตร ที่จะประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในส่วนของ การประเมินผลการใช้หลักสูตรว่า เป็นไปอย่างไรบ้างหรือเกิดประสิทธิภาพเพียงใด โดยติดตามผลในรายละเอียดดังนี้

1. ประเมินผลการเตรียมการใช้หลักสูตร
2. ประเมินผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตร

1. ประเมินผลการเตรียมการใช้หลักสูตร การประเมินผลในขั้นตอนนี้ เพื่อทราบสภาพการจัดการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ก่อนการใช้หลักสูตร ตรวจสอบแผนงานเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการใช้ มีความสมบูรณ์ของแผนงานโครงการมากที่สุด เพื่อความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการใช้หลักสูตรจะชี้ให้

เห็นถึงคุณค่าและผลตอบแทนและผลอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามมาในการใช้หลักสูตร โดยมีรายละเอียดการประเมินผลในเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมการใช้หลักสูตรทุกด้าน

2. ประเมินผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตร การประเมินผลในส่วนนี้เพื่อตรวจสอบว่าจากการดำเนินการใช้หลักสูตรไปแล้ว สามารถปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือตามขั้นตอนอย่างราบรื่น เรียบร้อย มีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด โดยประเมินเกี่ยวกับการดำเนินงานการใช้หลักสูตรทุกด้าน

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้เพราะผลการประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบจุดเด่น จุดด้อย ข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ผู้เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงแก้ไข หรือส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร อย่างไรก็ตามการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความประณีต ละเอียดย่อนการประเมินการใช้หลักสูตรที่ดีควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ต้องมีการระบุให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไร
2. ระบุความต้องการของผู้รับผลการประเมินแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจน
3. ระบุวัตถุประสงค์ของการประเมิน กระบวนการประเมินและที่มาของวัตถุประสงค์ของการประเมิน
4. การหาข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประเมิน
5. การรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเกณฑ์การกำหนดเครื่องมือต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ
6. การวิเคราะห์ผลการประเมินสรุปได้อย่างมีเหตุผล และสอดคล้องกับหลักฐานทำอย่างระมัดระวังและมีความเที่ยงตรง

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

การพัฒนาโครงสร้างและการกระจายทางสังคม ในการจัดการศึกษาระดับสูงกว่าประถมศึกษา มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) จึงระบุเป้าหมายการเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไว้ว่าจะขยายให้ได้ร้อยละ 48 ของประชากรในกลุ่มอายุ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2525) ให้หลักการและเหตุผลระบุว่า เด็กที่จบการศึกษามัธยมศึกษาชั้นต้นแล้วไม่ได้ศึกษาต่อ ควรได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา หรือในรูปแบบ

ต่าง ๆ ที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาให้มากที่สุด จึงเกิดแนวคิดขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะฝีมือพื้นฐานเพียงพอในการประกอบอาชีพให้มากขึ้น

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเพื่อเป็นฐานการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี จึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 เห็นชอบโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด และ วันที่ 1 กันยายน 2530 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบกับแนวทางการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา โดยวิธีการไม่บังคับ และได้กำหนดเป็นนโยบายและมาตรการไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และการวัฒนธรรมระยะที่ 7 (พ.ศ.2539-2539) ว่า “.....เร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในระดับโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา ให้ได้เรียนเพิ่มขึ้น”

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมีภารกิจสำคัญคือการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้รับมอบหมายจากรัฐให้จัดระดับก่อนประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น สนองนโยบายการกระจายโอกาสทางการศึกษา และขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความเสมอภาคอย่างทั่วถึง ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และเน้นการดำเนินงานในพื้นที่ชนบทยากจน ปีการศึกษา 2539 ได้ดำเนินงานโครงการขยายโอกาสฯ ในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งสิ้น 5,321 โรงเรียน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเพิ่มการศึกษาขั้นพื้นฐานอีก 3 ปี โดยมุ่งหวังให้ประชากรของประเทศมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะวิชาชีพสูงขึ้น

เป้าหมาย

ด้านปริมาณ ระยะเริ่มแรกที่เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2533 กำหนดให้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาทุกจังหวัด ๆ ละ 1-3 โรงเรียน ต่อมากำหนดให้เปิดปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียนจนถึงปี 2539

ด้านคุณภาพ

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ด้อยไปกว่านักเรียนในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมและข้อจำกัดที่คล้ายคลึงกัน และมีคุณลักษณะตามหลักสูตรกำหนด คือเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ มีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่น

การจัดการและการบริหารงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดแนวการดำเนินงานในด้านการจัดการ และบริหารโครงการ ซึ่งมีบทบาท ภาระหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดแต่ละระดับดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

- พิจารณาดำเนินการเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- จัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ
- จัดทำวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา
- ประชุมอบรม สัมมนาบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงนโยบายแนวทางการดำเนินงาน

และเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน

- ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้สำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน
- ประเมินผล พัฒนา และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

- จัดทำแผนการเปิดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์การคัดเลือก
- จัดทำสถิติ ข้อมูล ที่จำเป็นรายโรงเรียนให้เป็นปัจจุบันและถูกต้อง
- ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปได้รับรู้และ

เห็นคุณค่าของการศึกษา

- รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

ศึกษาแห่งชาติทราบเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

- จัดทำวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่
- จัดทำครุที่มีความรู้ความสามารถและความถนัดเฉพาะทาง
- สำรวจและทำทะเบียนรายชื่อผู้ชำนาญการท้องถิ่นในสาขาอาชีพ สถานประกอบ

การ พร้อมประสานงานขอความร่วมมือ

วิชาเรียน

- ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำสถิติข้อมูลด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน
- นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนให้การสนับสนุนปรับปรุงแก้ไข
- รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงาน ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ทราบ

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยประสานงานกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา
- ประสานงาน ดำเนินงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะด้านอาชีพ และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา
- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน สร้างความเข้าใจ และเจตคติที่ดีแก่ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ
- พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทราบ

การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 ด้านนโยบายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี กระทรวงศึกษาธิการมีแนวดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้นักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคน ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภายในปี พ.ศ.2540 โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ
2. สนับสนุนนักเรียนในด้านเครื่องแต่งกาย หนังสือเรียน การจัดการนักเรียน ค่าพาหนะ และหรือที่พักสำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาส เช่นผู้ยากจน ผู้อยู่ห่างไกล ผู้พิการ เป็นต้น
3. จัดหาทรัพยากรที่มีคุณภาพให้แก่โรงเรียน โดยสรรหาและบรรจุครูอาจารย์ ที่มีคุณภาพ ให้เพียงพอ จัดสรรอาคารเรียนและอาคารประกอบ อุปกรณ์การศึกษาให้พอเพียง และสอดคล้องกับการเรียนการสอน ให้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
4. ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน และส่งเสริมให้วิทยากรท้องถิ่นมาเป็นผู้สอนโดยไม่มีค่าตอบแทนให้
5. ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

1. พัฒนาคนโดยการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี
2. การศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี คือการศึกษาสำหรับเด็กไทยทุกคนโดยจะประกาศเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานในปี 2539
3. กองทุนเพื่อการศึกษาช่วยเหลือคนยากจนให้ได้รับการศึกษา ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติแล้วในวงเงิน 20,000 ล้านบาท
4. จัดการศึกษาตลอดชีวิตควบคู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. สถาบันครอบครัว องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา ร่วมมือกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. หลักสูตรต้องให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง
7. เด็กทุกคนต้องมีความรู้ทักษะความสามารถที่เป็นสากล ได้แก่ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน
8. คุณสมบัติของผู้จบการศึกษา นอกจากเก่งและดีแล้วต้องเน้นคุณสมบัติอื่น ๆ ด้วย เช่น เป็นผู้ใฝ่รู้ มีโลกทัศน์กว้าง มองการณ์ไกล มีข้อมูลทันสมัย มีทักษะอาชีพ มีสุขภาพอนามัยดี มีจิตสำนึกธรรมาภิบาลและเพื่อนมนุษย์ มีความเป็นประชาธิปไตย มีจิตใจเป็นสาธารณะเห็นแก่ส่วนรวม
9. เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างครบถ้วน

10. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สปช., 2538)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลักการ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงาน ตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชน และครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษา และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทวรกณะที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ มีความสามารถในการจัดการและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6 หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย
ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์
คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคคลิกภาพ

พลานามัย
ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

**หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**

1. เวลาเรียน

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่งให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่งโรงเรียน ต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4 ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาดหรือผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระอีกสัปดาห์ละ 2 คาบ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษา

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียน และการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียนรู้ และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้วิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและวิชาสังคมศึกษา

5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียนรู้

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือ กิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และ เลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อย กว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์ สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตรา นุชบา (2535) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธ ศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนขยายในโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตร ไปสู่การสอนโรงเรียน ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยการยึดแนวทางจากจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ได้จัดประชุมครูเพื่อวางแผนการสอน มีการจัดทำกำหนดการสอน บันทึบทักการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำคือแผนการสอนโดยครูผู้สอนจัดทำเอง ศึกษา นิเทศก์อำเภอ/จังหวัด ให้คำปรึกษาแนะนำในด้านนี้ ส่วนด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อ การใช้หลักสูตร พบว่า มีการสำรวจความพร้อมของครูและจัดส่งครูไปอบรมให้มีความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ครูวิชาการโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา ครูประจำชั้น มีส่วนร่วมในการ จัดตารางสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครู โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียน เหมาะสม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารให้การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ด้วยการเยี่ยมชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตการสอน ศึกษานิเทศก์อำเภอได้สนับสนุน การจัดอบรม สัมมนา ประชุม ประสานงานด้านงบประมาณและส่งเสริม ให้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

การสอนของคุณได้ส่งครูเข้าร่วมประชุม สัมมนาที่โรงเรียนมัธยมเพื่อปรับกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนหลาย ๆ แบบ มีการวัดและประเมินผลนักเรียนก่อนสอนทุกครั้งด้วยการสังเกต และนำผลมาปรับปรุงวิธีการสอนของคุณ โรงเรียนได้จัดครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ด้านปัญหา พบว่าเอกสารประกอบหลักสูตร บุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอ คุณขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ขาดการวางแผนการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลาดูแล ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการนิเทศ

ผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2535) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของคุณผู้สอนต่อการขยายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในด้านความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน พบว่าคุณผู้สอนมีความไม่แน่ใจ ในความพร้อมของโรงเรียนหลายประการด้วยกัน เช่น เรื่องห้องเรียน ห้องฝึกปฏิบัติการ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการสอน สื่อประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน แต่เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ควรให้คุณผู้สอนในชั้นขยายการศึกษา ได้รับการฝึกอบรมกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติม สรุปภาพรวมแล้วคุณผู้สอน ยังไม่แน่ใจในความพร้อมของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ไพบุลย์ เดชคำภู (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอน มีเวลาเตรียมงาน 1-3 เดือน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นทำได้น้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ซึ่งทำให้มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน บุคลากรครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะครูสอนวิชาอาชีพ ด้านวิชาการ โรงเรียนจัดหลักสูตรและสอนในรูปแบบปกติ ครูได้รับการฝึกอบรมทางวิชาการและดูงานจากโรงเรียนอื่น ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์จังหวัดและครูวิชาการกลุ่มส่วนศูนย์วิชาการกลุ่มได้ช่วยเหลือด้านสื่อการสอน งบประมาณไม่เพียงพอและล่าช้า ปัจจุบันอาคารสถานที่พอเพียง วัสดุครุภัณฑ์และสื่อการสอนขาดแคลน และที่ต้องการเร่งด่วนคือสื่อการสอนวิทยาศาสตร์ การประชาสัมพันธ์ใช้วิธีประชุมชี้แจงแก่ผู้ปกครอง และกรรมการศึกษา ส่วนการจูงใจให้นักเรียนมาเรียนต่อ ทำโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา และจัดหาหนังสือให้ยืมเรียน ผู้ปกครองมีความเห็นด้วยมากกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และการเปิดสอนวิชาอาชีพ นักเรียนมีความต้องการที่จะเรียนต่อและเป็นวิชาอาชีพ

ยุวดา วรรณกุล (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ พบว่าสภาพการวางแผนดำเนินการและประสานงานเตรียมงานใน 1-3 เดือน มีการเตรียมด้านบุคลากร โดยจัดครูเข้าสอนตามวิชาเอกตามรายวิชาที่มีประสบการณ์และตามสนใจ เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอน ส่งเสริมให้ครูได้รับการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ แต่มีปัญหาด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านงานวิชาการ มีการปรึกษาร่วมกับโรงเรียนในกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนเป็นแบบเดิมงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอและล่าช้า ด้านการจัดบุคลากร ขาดแคลนครูวิชาเอกวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิชาอาชีพ สื่อการสอนมีไม่เพียงพอ หนังสือค้นคว้าและเอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความชำนาญ และไม่มีเวลาผลิตสื่อ วัสดุครุภัณฑ์ ส่วนใหญ่ยังใช้ของเดิมและจากการได้รับจัดสรรบางส่วน ซึ่งล่าช้าและไม่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ด้านการประชาสัมพันธ์มีการประชุมชี้แจงผู้ประกอบการจัดสิ่งจูงใจให้มาเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในระดับมากคือ ความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ส่วนขวัญและกำลังใจในระดับปานกลาง ได้แก่สภาพและลักษณะงานที่ปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอน การได้รับการยอมรับและรู้สึกประสบผลสำเร็จ ความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน และขวัญกำลังใจของครูด้านเงินเดือน และผลประโยชน์เกื้อกูล อยู่ในระดับน้อย

ถาวร แซ่โง้ว (2536) ศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนรายวิชาอาชีพทั่ว ๆ ไปในสายงานบ้านและงานเกษตร สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัด และความต้องการของผู้ปกครอง เอกสารที่ได้รับคือหลักสูตรและแนวการสอน ครูผู้สอนจัดทำใบงาน แผนงานการสอนด้วยตนเอง โรงเรียนจัดแผนการเรียนอาชีพไม่ต่อเนื่องกัน แต่ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาอาชีพมีส่วนร่วมในการกำหนดรายวิชาอาชีพ ส่วนผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดรายวิชาอาชีพ ครูผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง วิธีสอนส่วนใหญ่คือปฏิบัติ การบรรยาย โรงเรียนมีสถานที่สำหรับแปลงเกษตร เรือนเพาะชำ การวัดและประเมินผลมีการทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนทำการสอน โดยการซักถาม มีการประเมินผลภาคปฏิบัติระหว่างเรียน โดยดูผลงานที่นักเรียนได้ปฏิบัติ

ครูผู้สอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านวิชาอาชีพโดยตรง ครูขาดความรู้และเทคนิคในการเลือกวิธีสอนวิชาอาชีพ การสร้างแบบทดสอบวิชาอาชีพ ครูขาดทักษะในการผลิตเอกสารประกอบการสอนวิชาอาชีพที่จำเป็น ตลอดจนอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดงบประมาณที่ใช้ดำเนินการตามแผนการเรียนอาชีพ

พรทิพย์ จิวสีบพงษ์ (2536) ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าโรงเรียนมีการเตรียมการใช้หลักสูตรโดยการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียน ปรับวิชาเลือกเสรีให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยประชุมครู นักเรียน และผู้ปกครอง ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำจุดประสงค์และแผนการสอน มีการจัดเตรียมวัสดุครุภัณฑ์ เตรียมอาคารสถานที่โดยจัดห้องพิเศษต่าง ๆ จัดเตรียมบุคลากรโดยส่งครูเข้ารับการอบรม มีการจัดทำแผนการสอน จัดครูเข้าสอนตามวิชาเอกโท มีการจัดทำปฏิทินกำหนดการวัดผลประเมินผล จัดทำข้อทดสอบและเตรียมการนิเทศติดตามผล ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดแคลนสถานที่ฝึกงาน จำนวนสื่อไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน ขาดแคลนห้องพิเศษต่าง ๆ บุคลากรไม่เพียงพอ ด้านการดำเนินการ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ มีการให้บริการยืมสื่อ จัดกิจกรรมชุมชนต่าง ๆ การสอนซ่อมเสริม มีการแนะแนวด้านการเลือกอาชีพแก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศโดยการประชุมปรึกษาร่วมกับคณะครู ปัญหาที่พบได้แก่ ครูขาดความรู้และทักษะในการสอน ครูไม่ใช้สื่อ งบประมาณไม่พอเพียงในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และไม่มีการวางแผนการนิเทศ ด้านการประเมินผลโรงเรียนมีการประเมินผลการเตรียมและดำเนินการ โดยประชุมปรึกษาร่วมกับคณะครู ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดการวางแผนในการประเมินผล

ฉวีวรรณ พูนนาผล (2536) ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อม มีการเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตร โดยการประชาสัมพันธ์หลักสูตรไปยังผู้ปกครอง ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดหาเอกสาร ตำรา สื่อ อุปกรณ์ เตรียมบุคลากร การจัดข้อมูลพื้นฐานเป็นหมวดหมู่ และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบให้แต่ละฝ่ายมีการสำรวจสื่อและจัดทำทะเบียนสื่อ สร้างความมั่นใจให้คณะครูในการใช้หลักสูตร โดยแจกเอกสารหลักสูตรให้ศึกษา และประสานงานให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ ด้านการดำเนินการมีการจัดแผนการเรียน โดยการกำหนดรายวิชา/

กิจกรรมที่เปิดสอนในแต่ละภาคเรียน ครูทำแผนการสอนร่วมกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ จัดตารางสอนโดยจัดวิชาบังคับก่อน การจัดครูเข้าสอนตามความสามารถ กิจกรรมการเรียนการสอนจัดตามเนื้อหา และยืดหยุ่นตามสภาพท้องถิ่น ผู้บริหารนิเทศด้วยการเยี่ยมเยียนชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตการสอน การวัดและประเมินผล ใช้แบบทดสอบ และนำมาผลมาปรับปรุงการสอนของครู จัดกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เป็นกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตรด้านการติดตามประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยใช้แบบบันทึกการปฏิบัติงาน และนำมาแก้ไขเรื่องที่บกพร่องและเป็นปัญหา ด้านปัญหาพบว่าบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอและได้มาล่าช้า เอกสารหลักสูตร และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้เรื่องหลักสูตร การทำแผนการสอน การสร้างเครื่องมือทดสอบ วิธีสอน การผลิตและใช้สื่อ ขาดการนิเทศที่เป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศบุคลากรไม่เห็นความสำคัญ

สมใจ ชมวิจิตร (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารและครูเห็นว่ามีระยะเวลาเตรียมงาน 1-3 เดือน การติดต่อประสานงานในระดับจังหวัดมีน้อย ด้านบุคลากรจัดครูเข้าสอนตามรายวิชาที่มีประสบการณ์และความสนใจ มีการเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอน มีปัญหาขาดแคลนครูวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษและวิชาอาชีพ ด้านวิชาการ มีการปรึกษาและรับการนิเทศจากบุคลากรในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด มีการส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการสอน การจัดสรรงบประมาณได้รับไม่เพียงพอและล่าช้า โต๊ะเก้าอี้ใช้ของเดิมอยู่ ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม สื่อการสอนไม่เพียงพอ ด้านการประชาสัมพันธ์ การมุ่งใจมีการประชุมชี้แจงผู้ปกครอง และกรรมการศึกษาจัดทำหนังสืออุปกรณ์การเรียน ปัญหาคือผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อ ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ด้านวิชาการด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่มีความพร้อมในระดับปานกลาง การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ ด้านบุคลากรและการประชาสัมพันธ์ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กลุ่มผู้นำชุมชน

ชาติ ทิววงศ์ (2537) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร่วมกันในระดับกลุ่มโรงเรียนเพื่อจัดทำแผนการสอน แบบ

ทดสอบ และเครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้เขียนบันทึกการสอน เนื่องจากเดิมสอนภาษาอังกฤษในระดับประถม และเลื่อนขึ้นสอนในระดับมัธยมศึกษาด้วย ไม่เข้าใจหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา จึงต้องสอนตามหนังสือเรียนเท่านั้น โรงเรียนได้จัดนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเลื่อนขึ้นไปเรียนในระดับมัธยมศึกษา และนักเรียนที่เข้าเรียนเพิ่มให้เรียนในห้องเรียนเดียวกัน จัดสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่มีพื้นฐานไม่เท่ากัน จัดตั้งชมรมภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ครูได้ศึกษาการวัดและประเมินผลวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มเติมด้วยตนเอง แต่ยังต้องการความช่วยเหลือ ในเรื่องขั้นตอนของการดำเนินการ มีการนิเทศภายใน จากผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอและจังหวัด

วนิดา ทวีวรรณ (2537) ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าการเตรียมการจัดโรงเรียนมีการวางแผนการจัดหลักสูตร โดยยึดหลักการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรพระพุทธศาสนา และมีการสนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการสอน สัมภาษณ์ความพร้อมของครูผู้สอน มีการจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร และแผนการสอนบันทึกการสอน มีการเตรียมสื่อการสอน โดยวิเคราะห์จุดประสงค์เนื้อหาวิชา ตามหลักสูตร มีการเตรียมการนิเทศและติดตามผล การดำเนินการจัดหลักสูตร โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และส่งเสริมให้ครูผลิตและใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนการสอน มีการวัดผลและประเมินผลหลังเรียนโดยวิธีทดสอบ ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศและติดตามผล โดยให้คำปรึกษาแนะนำเดือนละ 1 ครั้ง การติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาด้วยการสอบถามจากครูผู้สอน ปัญหาการจัดหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน พบว่าขาดเอกสารและแหล่งค้นคว้าในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ครูมีจำนวนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรพระพุทธศาสนา ครูขาดทักษะในการผลิตสื่อการสอน ขาดเครื่องมือวัดผลการเรียนที่ตรงจุดประสงค์ บุคลากรในการนิเทศและติดตามผลไม่เพียงพอ

สมศรี หมั่นประโคน (2537) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักบริหารการศึกษากลาง พบว่าด้านการเตรียมการใช้หลักสูตรผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทย และครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีความเห็นสอดคล้องกันว่าได้ดำเนินการในระดับปานกลาง ด้านการจัดปัจจัยและสภาพ

แวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการระดับมาก ส่วนหัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทยมีความเห็นสอดคล้องกันว่าได้ปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านการสอนของครูผู้บริหารโรงเรียนและครูภาษาไทย มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ได้ดำเนินการในระดับมาก ส่วนหัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทย มีความเห็นว่าได้ดำเนินการในระดับปานกลาง

พิมพ์พรรณ เชียงทอง (2537) ศึกษางานวิจัยสภาพและปัจจัยการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 พบว่า ด้านสภาพการเรียนการสอน ครูวิทยาศาสตร์จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป โรงเรียนจัดเอกสารคู่มือต่าง ๆ ให้แก่ครู และส่งครูเข้ารับการอบรมสัมมนา มีการเตรียมการสอน เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสอน นักเรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมทางวิทยาศาสตร์ไม่ดี มีฐานะยากจนและขาดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนช่วยเหลือนักเรียนโดยการแจกสมุด ดินสอ หนังสือพิมพ์เรียน และจัดสอนซ่อมเสริม โดยใช้การสอนแบบกลุ่มย่อยในช่วงเวลาพักกลางวัน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน โรงเรียนขาดแคลนสื่อ สื่ออุปกรณ์การทดลอง สารเคมี หนังสือเรียนและปฏิบัติการทดลองวิทยาศาสตร์ ดำเนินการวัดและประเมินผลนักเรียน โดยกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล มีปัญหาการเรียนการสอนมากในด้านครู ปัญหาด้านนักเรียนและด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นปัญหาน้อย

วาริการ์ณ เรือนนาค (2538) ศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเตรียมบุคลากร โดยจัดหาเอกสารให้ศึกษา จัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงความรู้ประสบการณ์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิตและใช้สื่อการสอน นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยสังเกตพฤติกรรมการทำงานและการสอนของครู ประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของกลุ่มโรงเรียน โดยศึกษาเอกสารหลักสูตรก่อนสอน มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง การสอนทบทวนบทเรียนใช้สื่อการเรียน ใช้แบบทดสอบวัดผลประเมินผลนักเรียน ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องความเข้าใจในเนื้อหา เทคนิคการสอน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาส พบว่าโรงเรียนดำเนินการตามแนวปฏิบัติของสำนักงานคณะ

กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีการเตรียมการใช้ศึกษาในด้านการประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง บุคลากรและการจัดครูเข้าสอน การสำรวจสื่อและพัฒนาสื่อ การสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้ครูผู้สอน การนิเทศติดตามผล การประเมินผล พบว่าโรงเรียนได้พยายามแก้ปัญหา แม้จะประสบปัญหาความขาดแคลนในหลาย ๆ ด้าน ส่วนการดำเนินงานการใช้หลักสูตร พบว่าโรงเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ศักยภาพทางการสอนของครู การจัดกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตร ใช้ผู้บริหารและคณะทำงานเป็นผู้ดำเนินการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการใช้หลักสูตร สำหรับปัญหาจากการดำเนินการเพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้การทำงานจากโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญอยู่ ทั้งในด้านคำปรึกษา แนะนำ การให้ความรู้แก่ครูและการให้ความช่วยเหลือด้านบุคคลากร

จากทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่นำเสนอเพื่อให้เห็นความสำคัญของการดำเนินงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการเตรียมการ การดำเนินการและการประเมินผลการใช้หลักสูตร ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อให้สามารถเลือกแนวทางที่ทำประโยชน์ให้สังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน มีคุณลักษณะด้านความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีนิสัยในการปรับปรุงงานปรับปรุงตนเอง สังคม และครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย